

3. ZAHARREN EGOITZETAN SARTZEKO JARDUNBIDE NEURRI BERME-EMAILEAK

EAEko zahar etxeei eta zahar etxeek kanpoko zaintzari buruzko ezohiko txostenetan, agerian uzten zen zahar etxeetako lekuen eta zaharrentzako beste zenbait zerbitzuren (eguneko zentroen, etxez etxeko arretaren) urritasuna.

Egjaztatu egiten zen, gainera, gizarte ekintzazko autonomia legeak (euskal legea barne), eta zehazkiago hirugarren adinari buruzko arazoak arautzekoak, ez direla izan tresna juridiko egokiak konstituzioak onartzen dituen eskubide sozialak benetan gauzatu eta eskatu ahal izateko.

Ezin esan daiteke euskal hiritar zahar guztiek -hirugarren adinekoentzako zahar etxe zerbitzuen harreman juridiko-administratiboaren jasotzaile diren heinean- EAEko zahar etxe publikoetan lekua izateko benetako eskubide subjektiboak dutenik. Hala ere, esan egin daiteke pertsona zaharrek berdintasunezko baldintzetan eskura dezaketela lekua zahar etxe publikoetan, arazuz ezarritako mugen arabera.

Balitzko erabiltzaileen eskubidea lehenetsun-orden jakin batek baldintzatua izango da. Ordena hori irizpide objektiboan arabera ezarriko da, eskatzaileen gorabeherak ebaluatu ondoren.

Horretarako, eskatzaileen hainbat alde balioztatuko dira: familiaren eta adinduaren beraren gorabeherak, baliabide ekonomikoak, menpekotasun egoera, egoera fisiko eta psikikoa, eta arazuz aurreikus daitezkeen beste edozein gorabehera, bertan sartzeko jardunbidea irizpide zorrotz eta objektiboan arabera eta berdintasunaren printzipioa errespetatuz egingo dela ahalbidetzeko.

Baliabideak urriak direla eta, azpimarratzen dugu, hain zuzen ere, dauden horiek eskuratzea berdintasun zorrotza gordez egin behar dela. Horretarako, aginte publikoek, sarrera, esan bezala, baldintza objektiboan arabera egiten saiatzeaz gain, gardentasunez jokatu behar dute, zeren eta, erabiltzaileek zahar etxeko lekua esleitzeko zer irizpide izan diren dakitenean baino ezin baitute konparatu eta, hala badagokio, administrazioaren erabakiaren aurkako egoki deritzen arrazoibideak aurkezteko aukera izan.

Zaharren egoitza publiko batean sartu nahi zuten zenbait hiritarrek aurkeztutako kexek argi utzi digute, alde batetik, EAEan oraindik ere horrelako leku gutxi dagoela, eta bestetik, batzuetan erabiltzaileak ez daudela behar bezala informaturik euren eskaera baztertu izanaren arrazoiei buruz, edo ez dakitela hartutako erabakia berrikusteko aukerarik ote duten.

Izan ere, kexa horien helburu nagusia ez zen bakarrik zahar etxe batean sartzeko eskaeraren edo laguntzaren ezespena, baizik eta ezespen horren arrazoiak argitzea ere.

Kexa horietatik abiatuta, ikusi dugu zahar etxeetako zerbitzuak eskuratzea desberdin gauzatzen dela hiru lurralde historikoetan.

Jakina denez, zahar etxe zerbitzuen sistema foru organoek eta udaletxeek kudeatzen dute, eta protagonismo maila desberdina da administrazio bakoitzak zahar etxeen jabeagoan duten pisuaren arabera.

Erakundeen paperari dagokionez, lurralde historikoen arteko desberdintasun garrantzitsuenak honela laburbil daitezke: Araban, Foru Aldundiarenak dira zaharren egoitzetako lekuen erdia baino gehiago; Gipuzkoan, udaletxeak dira leku horien erdia baino gehiagoren jabe -fundazioenak direnak kontuan izan gabe- ; eta Bizkaian, ordea, garrantzi handiagoa dute fundazio, enpresa pribatu eta irabazi asmorik gabeko erakundeek.

Lurralde historiko bakoitzean zahar etxeetan sartzeko ezarritako arauak kontuan dute errealitate hori, eta norbere antolakuntza-ezaugarrien arabera ematen dituzte bertan sartzeko irizpideak.

Horrela, Bizkaian, azaroaren 2ko 108/1993 Foru Dekretuak zahar etxeetan sartzeko banakoentzako dirulaguntzak arautu eta horiek emateko jardunbidea ezartzen du. Arau honek dirulaguntzak eskuratzeko betekizunak ezartzen ditu, eta gehigarrietan, eskatzaileen gorabeheren baremazioa jasotzen da. Beharrezkoak betetzen dituztenak itxaron zerrenda batean sartzen dituzte eta interesatuei erabakiaren berri ematen zaie.

Arabán, maiatzaren 9ko 56/1995 Foru Dekretuak erabiltzailea Foru Aldundiko gizarte zerbitzuetan sartzeko araubidea ezartzen du. Foru arau horretan, erakundearen gizarte zerbitzuetako zentroetan sartzeko betekizunak zehazten dira, eta zera jasotzen da, alegia, Gizarte-ongizaterako Foru Institutuaren Administrazio-kontseiluak ezarriko dituela eskaerak balioztatzeko irizpide eta baremoak. Laguntzak bideratzeko jardunbidea ere ezartzen da, aldi guztietan, horien artean, interesatuei eginbehar zaien jakinarazpen arrazoitua.

Gipuzkoan, dirulaguntzak Foru Aldundiaren eta Zahar Etxeen Sare Publikoa (udal kudeaketa zein kudeaketa pribatua duten zentroak) osatzen duten zentroen arteko elkarlan hitzarmenen bitartez bideratzen dira. Hitzarmen horiek eskatzaileen gorabeheren baremazio irizpideak ezartzen dituzte eta itxaron zerrenda egitea aurreikusten dute. Eskatzaileari jakinarazi beharra kontuan izaten da leku libreren bat izaten denean. Hitzarmenok ez dira GAO-n argitaratzen.

Arau horietaz hitz egitean, ez dugu herri administrazioek erabiltzen dituzten tresna guztien aipamen zehatzik egiteko asmorik. Hemen aipatzeak zera argitzeko balio digu, hiritarraren eta administrazioaren arteko harremana, zaharren egoitzetan sartzeko eta gizarte zerbitzuez baliatzeko orduan, arau-eremu desberdinetan gerta daitekeela alegia, lurralde historikoen arabera.

Tresna juridiko hauen bitartez, horren ardura duten administrazioek ereduak ezartzen dituzte hirugarren adineko egoitzetan sartzeko, sarrera hori beharrian maila objektiboan oinarrituta egon dadin, lehen ohikoak ziren zenbait irizpide (eskari baten antzintasun hutsa, adibidez) baztertuz.

Arauen bidez ezarritako irizpide homogeen eta objektiboak hartzea funtsezkoa da sarrera baldintza berdinetan gertatu ahal izateko. Hala ere, neurri hori jardunbideari buruzko beste neurri berme-emaila batzuekin osatu beharra dago, ziurtatzeko, batez ere, zaharren egoitzetako lekuei buruzko administrazioaren erabakiak nahiko arrazoituak direla, eta eskatzaileak, administrazioaren erabaki horrekin ados ez badago, bidera ditzakeen errekurtsioei buruzko informazioa jasoko duela.

Arartekoari zuzenduriko kexetatik ezin da ondorioztatu zahar etxeetan sartzeko sistemak erabaki arbitrarioak egiten denik. Baina hautaketa irizpideetan eta horiek aplikatzerakoan nagusi izan behar duen objektibotasunak ez dute besterik gabe bermatzen hiritarren egoera juridikoa.

Kontuan izanik administrazioaren jardueren eremu batean gaudela, araututako jardunbidea bermea da hiritararentzat, horrekin bere eskaera aztertzerakoan erabilitako bidea zein den eta erabakia hartzerakoan kontuan hartutako arrazoiak jakin baititzake. Erabiltzaileek euren ezadostasunak argitzeko bidera ditzaketen errekurtsioak ere jardunbidearen parte direla esan dezakegu. Jardunbide betekizun hauek betetzen direnean zerbitzu horiek berenganatzeko hiritarren eskubidea guztiz bermaturik dagoela esan ahal izango dugu.

Hasieran aipatu dugu hiritarren egoeraren bilakaera, gizarte zerbitzuak erabiltzeko duten eskubidearen jabe diren aldetik. Administrazioa bilakaera horren eragile aktiboetako bat da, eta haren esku dago hiritarren egoera juridikoa hobetzen laguntzea, haien eskubideak hobeto gauza daitezzen saiaturaz.

Ikuspegi horretatik, badirudi beharrezkoa dela zaharren egoitzetan sartzeko eskariei buruz hartzen diren erabakiak administrazio- jardueran oro har aplikatzen diren printzipio berberei jarraitzea, gaiaren beraren edo lurralde historiko bakoitzaren kudeaketa sistemaren araberrako berezitasunei egokitu behar diren kalterik gabe.

Hiru lurralde historikoetako balizko kasuren bat aztertuko bagenu, baieztatu genezake posible izan beharko lukeela eskarien balioztatpena egiaztatzea, zeren eta abiapuntutzat hartutako erabakia, aipaturiko norbere arauen araberrera, irizpide objektiboetan oinarritu behar baita.

Baina egiaztapen hori egiteko ahalegina ez litzateke berdina izango hiritar guztientzat, eta horren harira datoz hemen egiten ditugun gogoetak.

Izan ere, ez da berdina, eskaera ebatzen duen jakinarazpenean, aplikaturiko arau zehatza zein izan den argitu eta eskatzaileak bidera dezakeen errekurtsuari buruzko informazioa jasotzea, edo eskaera ukatu diotela dioen jakinarazpenean, aplikaturiko araua zein izan den ez agertzea ezta erabakiaren berrikuspena planteatzeko aukerarik ez ematea ere. Berme gutxiago du oraindik, bere eskaera balioztatuta ere, horri buruzko erabakiaren berri leku libreak daudenean baino jakiten ez duen eskatzaileak.

Adibide horiek agerian jartzen dute administrazioek modu desberdinak erabiltzen dituztela egoitza-zerbitzuak jasotzeko eskariei buruzko erabakiak plazaratzeko.

Lehenago ere esan dugu lurralde historiko bakoitzeko zaharren egoitza-zerbitzuak modu desberdinean kudeatzen direla. Seguraski, administrazioek, erabiltzaileei jakinarazterakoan, erabakiak plazaratzeko dituzten modu desberdinak zerbitzuen kudeaketa sistema bakoitzaren berezitasunei lotuta dago.

Kontuan izan behar dugu kudeaketaren antolaketan dauden berezitasunek eraginak izan ditzaketela hemen planteatu nahi izan dugun arazoari aurre egiteko orduan. Jardunbideetan erantzun desberdinak ere eragin dezaketen berezitasun horiek ahaztu gabe, hemen jasotako gogoetek zera dute abiapuntu, zaharren egoitzei dagozkien gizarte zerbitzuak eskuratzeari buruzko erabakiak administrazio-jarduerara gauzatzeko modu bat dela, alegia, eta arrazoi horrengatik administrazio-jardunbidaren printzipio orokorreari jarraitu beharko lioketela.

Gogoeta hauek ikuspuntu juridikotik egin ditugu, erabiltzailearen eta administrazioaren artean ezartzen den harremana ere juridikoa baita. Hemen aipatu ez diren arren, kontuan izan dugu, erabiltzaileekin dituzten harremanetan, oinarritzko gizarte zerbitzuek betetzen duten betebeharrak garrantzitsuak, egoitza batean sartzeko eskaria egitera daramatzaten gora-beherei buruzko informazioa jasotzeko orduan. Beraz, hemen egin ditugun oharra, erabakiak administrazio-jardunbidez bideratu behar diren alegia, ez du esan nahi erabiltzaileek informazio falta dutenik -lan horretan, gizarte zerbitzuek jardunbide hark nekez ordeztu dezakeen papera betetzen baitute-, baizik eta eskubideen jabe diren aldetik erabiltzaileen egoera indartu beharra dagoela.

Biak ere alde osagarriak dira (informazioa eskubidearena, zeinean funtsezkoa den gizarte zerbitzuetako langileen eginkizuna, eta harreman juridikoen esparruari dagokiona, hiritarren eta administrazioaren artean ezarritako arauen ikuspegitik landu behar dena) eta horiei erantzuteko guztientzako administrazio-jardunbideak ezartzen dituen arauak hartu behar dira kontuan.

Ondorioa

Zahar etxeei buruzko ezohiko txostenean esaten genuen honakoak beteko dituen jardunbide bat ezarri beharko litzatekeela: egoitzetan sartzeko berdintasunaren printzipioa bermatzea, eta sartze hori beharrian maila objektiboan oinarritzea, betidanik aseptikoagotzat jo diren beste irizpide batzuk, kronologikoa kasu, baztertuz.

Zaharren egoitza batean sartzeko aukera beharrian maila objektiboan oinarritzeko hautaketa-irizpideak ezartzea sarrera baldintza berdinetan izatea lortzeko funtsezko elementua da. Hiritarra eskubide baten benetako jabe gisa tratatzeko hurrengo urratsa zera litzateke, erabakiak jardunbide jakin baten bitartez bideratzea alegia, horrela haren egoera juridikoa bermatuko bailitzateke.

Arartekoari aurkeztutako zenbait kexen esperientziak erakutsi digu, batzuetan, egindako eskaerari buruzko erabakia hartu ondoren, ez zaiola hiritarrari erabaki hori jakinarazten hura oinarritzen den arrazoiak edo erabakia berrikusteko bideak ezagutu eta argitzeko moduan. Horregatik, lerro hauen helburua zera gomendatzea da: zaharren egoitza batean sartzeko eskaerak baietsi edo ezetsi ote diren dioten erabakiak ondo arrazoiturik jakinaraztea interesatuei, eta erabakiaren berrikuspina planteatzeko erabil ditzakeen bideen informazioa emanez.